

„Költők és Múzsák” Felolvasószínpad az Irodalmi Múzeumban

Petrányi Ilona

„Zsuzsi: ...tegnap anyuka holmija közt raskogattam, rendet akartam tenni, mire jönnek. A kezembe akadt A vörös postakocsi, Krúdy Gyula könyve, amitől anyuka még tavaly is tiltott. Kicsit belenéztem, hogy ugye mi lehet benne, a tiltás úgylis csak tavalóra

szólt. Most már tizenhét éves leszek, nem igaz?...

Rezsán: Adok én neked Krúdy Gyulát, te szemtelen. Két nap múlva ott vagyok, addig verd ki a fejedből az összes irodalmat...”

Várady Gyuláné Róza és Várady Zsuzsa – a szereposztásban Hernádi Judit és Horváth Lili f. h. – perlekedő párbeszédét Fráter Zol-

tán *Szerelmi levelező* című, az öregedő Krúdy Gyula drámai konfliktusokkal terhes érzelmi kapcsolatát feldolgozó dokumentumjátékából idéztük. A biztonságra, de ugyanakkor a megújulásra is vágyó, az érett asszonyt és egyúttal tizenhat éves lányát (kit később az író második feleségeként Krúdy Zsuzsaként ismerünk) egyszerre, persze más-más vonzalommal szerető „utolsó ga-

vallér” egyidőben küldi mindkettejüknek valomiasos, gyötrődő leveleit, melyek az író hagyatékában fennmaradtak.

Nem kell hosszasan igazolnunk, hogy a Petőfi Irodalmi Múzeumban őrzött gazdag írói hagyatékban írónk életdrámái rejtőznek „ismeretlen vagy alig ismert mozzanatokkal, titkokkal, emberi szenvedélyekkel és szenvedésekkel, naplókba, életrajzi dokumentumokba zárva.”¹ Így született meg az ötlet 1990-ben, hogy költőink és műzsák hagyatékát felhasználva megismertessük a közönséggel gyűjteményeink e rejtett darabjait s kamarajellegű színpadi előadásorozatban „megelevenítsük az irodalmat”.

A levelezésekből összeállított úgynevezett „levéldrámák” szerzői kortárs drámaírók, irodalomtörténészek, dramaturgok – Nagy András, Sultz Sándor, Parti Nagy Lajos, Forgách András, Egressy Zoltán, Turczy István, Sipos András, Markovits Ferenc, Fráter Zoltán, Győrei Zsolt, Schlahtovszky Csaba –, kik „érzékeny restaurátor módjára” a múzeum által ajánlott forrásanyagot kiegészítik.

A múzeum felolvasószínpadán 1991-től előadott játékok mindegyike egy-egy klasszikus magyar író magánéleti konfliktusát eleveníti fel, melyben a férfi-nő kapcsolat, a szeretet és szerelem általános érvényű, örök drámája a főszereplő. Írók, költők és műzsák kapcsolata, nem egy esetben háromszög-történetek kényszerű résztvevőiként, nemcsak tanulságosak lehetnek, hanem jelentős irodalmi művek életanyagát tárják fel, keletkeztörténetükre is fényt vethetnek.

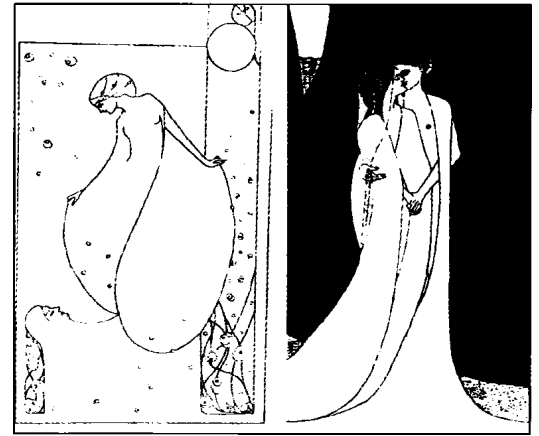
Jászai Mari, Reviczky Gyula és Szomorfy Dezső kapcsolatának irodalmi dokumentumaiból Nagy András írt színpadi játékot *A papagáj* címmel. A darabot – mely miként több más játék is, a Szomorfy-kiállítás alkalmából készült – Béres Ilona, Jordán Tamás és Alföldy Róbert főszereplésével játszották. Turczy István a szerzője *A tintalovag* című produkciónak, melyben a családi gyámság alól magát kivonni akaró Jókai Mór és második felesége, Nagy Bella folytat tragikomikus küzdelmet a Feszty családdal. Madách születésének 175. évfordulójára készült Egressy Zoltán *Vesztett éden* című drámája. Fráter Erzsébetnek „méregből és mézből” gyúrt. *Az ember tragédiája* prágai színeinek nőalakját mintázó színes egyénisége és Madách édesanyjának, Majthényi Annának szigorú, puritán erkölce konfliktusok sorát okozza mind a nyílt színen, mind az író belső világában. A feleségnek a darab végére már „csak” a műzsa szerepköre jut.

Máig közel húsz „alternatív” színpadi mű született. Az előadásokat videofelvételeken rögzítettük, a drámaszövegeket a Múzeum új sorozataként, *Levéldrámák* címmel szándékoznak továbbra is megjelentetni. A közeljövőben tervezett előadások mindegyike új kiállításainkhoz kapcsolódik. Márai Sándor *Harminc ezüst pénz* című kisregényéből írt Jézus-Júdás történetet Márai Enikő és

Gryllus Dániel előadásában hallhatjuk. Fráter Zoltán Márai és a nők kapcsolatáról ír levéldrámát. Nagy András Szabó Lőrinc, Török Sophie, Babits Mihály „háromszögtörténetét” dolgozza fel. Vörösmarty Mihály *A Rom* című elbeszélőköltőműve alapján született posztmodern verses mű, Győrei Zsolt és Schlahtovszky Csaba alkotása, a költő élet-drámáját jeleníti meg filozofikus megközelítésben.

A felolvasószínpadon a múzeum Kézirattárának gyűjteményében fellelhető eddig ismeretlen vagy elfeledett magyar drámák bemutatóira is sor került. Füst Milán: *A néma barát* című művének ősbemutatóját 1990-ben, az addig úgyszintén kiadatlan *Az ezüsttükör* című pantomimjátékot 1993-ban láthatták az érdeklődők. Műfaját tekintve ez utóbbi „egyfelvonásos” a szerelemről és a boldogságról szóló tanmese. Amitől mégis eredeti és hamisítatlanul Füst Miláni, hogy minden motívum és jelkép másképp és más értelemben szerepel, mint ahogy várnánk. A rút varangyos békából itt nem lesz gyönyörű királyfi, inkább fordítva, a boldogság madara nem arra száll, aki vágyik rá, hanem aki le tud mondani róla. Füst Milán a mű keletkezésével egyidőben szakít véglegesen ifjúkora nagy szerelmével, Jaulusz Erzsébettel és jegyzi el későbbi hitvesét Hefler Erzsébetet. Az ő vonásaiból formálta meg a mese két ellentétes tulajdonságú nőalakját: a telhetetlen királykisasszonyt és a vándorjóságos feleségét. Szentkuthy Miklósnak az ötvenes évek közepén írott, eredetileg bábjátéknak készült két egyfelvonásos játékát, az *Udvári nászt* és *Udvári gyászt* 1997-ben állítottuk első ízben színpadra. A húszas-harmincas évek avangárdjának legjobb hagyományaihoz kapcsolódva a politikai pamflet műfaját teremtette újra Szentkuthy a vásári bábjátékok hagyományos szerkezetében. A szereplők harsányan karikírozott megformálása és a számtalan helyzetkomikum épp úgy felidézik a commedia dell'arte legnemesebb hagyományait, mint a középkori moralitásokat – mintha csak a hét főbűnt látnánk megelevenedni a színpadon.

Produkciónkat a színpadi szakma is érdeklődéssel és elismeréssel fogadta, néhányat közülük a televízió és a rádió is átvett, sugárzott. A felolvasó színpadi művek rangot vívtak ki Budapest színpadi életében, nem utolsósorban lehetővé téve ily módon számos kortárs magyar dráma gyors színpadra jutását és további színpadi bemutatását. Parti Nagy Lajos számunkra készített Kosztolányi-dokumentumdrámája a költő és Radákovich Mária hirtelen fellángoló szerelméről *Gézcsoék* címmel 1994-ben első díjat kapott a Színházművészeti Szövetség dramaturg tagozata által rendezett zalaegerszegi Nyílt Fórumon. Forgách András Móricz-dokumentumjátékából *Tercett* címen sikeres színpadi produkció készült, melyet a

A „Költők és Műzsák” című felolvasószínpad meghívójának címlapja Mihály Rezső „Trisztán és Izolda” c. grafikája alapján

The invitation card of the “Poets and Muses” reading stage based on the graphic “Tristram and Iseult” by Rezső Mihály

Kép – Image: T. Nagy György

Kolibri Színház mutatott be. Nagy András Szabó Lőrinc és Korzati Erzsébet levelezéséből és naplóból összeállított „kollázsát” színmű formájában a Debreceni Csokonai Színház Stúdiója állította újra színpadra.

Mégis, mi lehet az a többlet, melyet a Múzeum falai között előadott drámák maguknak tudhatnak? Talán nem lehet közömbös, hogy a színész-Füst Milán saját karosszékében ülve szólal meg *A néma barát* című dráma ősbemutatóján! Az írói relikviákból sugárzó hitelesség és a szövegek alapanyagául szolgáló gyűjtemény az, amely egyéni arculatú, alternatív színházi fórummá teszi múzeumunk irodalmi színpadát. Reméljük, hogy a Petőfi Irodalmi Múzeum gyűjteményeinek e rendhagyó bemutatásával állandó közönséget vonzhat magához és megelevenítheti a tradicionális múzeumi léggört.

Jegyzet

¹ Költők és műzsák. Levéldrámák I. (A Petőfi Irodalmi Múzeum Felolvasószínpadának előadásai) Prologus könyvek, Bp., 1999. Utószó: Radnóti Zsuzsa.

“Poets and Muses” Reading Stage at the Literary Museum

The rich bequests of writers and poets kept in the Petőfi Literary Museum contain many pieces of important information about the private life of the said authors. Letters written to or received from their lovers, muses show their inner feelings, reflect on their happiness or unhappiness, thus completing the readers’ and researchers’ picture of the artists. In 1991 a reading-series was started in the Literary Museum based on the private correspondence of Hungary’s greatest and most talented writers and poets. On the museum’s stage well-known actors read aloud and played the role of poet and muse, presenting the personal dramas of Hungarian artists of the 19th and 20th centuries. What made these performances really unique was the setting of the plays. The writers’ and poets’ own personal objects, chairs and tables surrounded the actors; thus the audience could truly feel the special atmosphere of privacy and authenticity.